

Píše Michal Topor

(E*forum, 15. 11. 2010)

Centrum pro teoretická studia (CTS) vydalo nedávno počet z debat věnovaných (zhruba od podzimu 2008) pojmu „přirozeného světa“. Sborník **Spor o přirozený svět** (Praha, Filosofia 2010, 336 s.) soustředí texty patnácti autorů analyzujících z různých disciplinárních perspektiv tuto zjevně stále naléhavou a inspirativní ideu – v tomto případě především s výhledem k otázce jejího možného významu „v kontextu sociologie vědy“ či „kritické sebereflexe vědy“ (předmluva B. Velického, K. Trlifajové, P. Kouby, s. 9). Bohužel, horizont vědy o literatuře (v jakékoli podobě) není v debatě, již kniha přináší, nijak speciálně zastoupen.

Básník, prozaik Michal Ajvaz se nicméně ve stati **K čemu je dobrý pojem přirozeného světa** zabývá pojmem Lebenswelt, který Husserl rozvíjel v těsné souvislosti se svou představou krize evropských věd, způsobem, jenž jeho úvahu poznamenává docela časovou důsažností. Ajvaz čte v základu Husserlovy interpretace představu dvojí vymknutosti ze smyslu, dvojí automatizace: badatel nereflktuje svůj jazyk, neptá se po hodnotě, životním dosahu své práce. Husserlův výměr vědy v krizi přitom Ajvaz dovádí k dnešním termínům: „za prvé používání hotových, neprojasněných forem teorie bez tázání po jejich původu, předpokladech či podmínkách možnosti a za druhé hodnotový zmatek, týkající se cílů i výběru postupů vědecké práce. Tento zmatek se projevuje například zautomatizováním vědecké práce, proměnou v pouhý ‚provoz‘, podléháním komercialismu nebo ideologickým tlakům, technokratičností, a dnes můžeme dodat: neustálým přemýšlením o impact-factorech a sháněním všelijakých bodů“ (s. 20).

Ajvaz zvažuje různé argumenty a námitky, jež byly vůči Husserlovým kritickým závěrům a apelům snášeny, ale nakonec se, inspirován výhradami, k těmto závěrům a apelativní linii vrací. Zdůrazňuje jako moment možné obnovy „určitý *postoj*“, dobírající se autenticity navzdory akutnímu ohrožení, souvisejícímu s „moderním funkcionalismem a ztrátou celkového rámce (či nezájmem o povahu tohoto rámce)“ (s. 48). Ajvaz pojem přirozeného světa vybavuje lákavě riskantní otevřeností, dramaturgizuje jej, jako „vysokou hru, v níž jde o smysl.“ (s. 45); tak může ožít pojem odporu vůči „mocenské syntaxi“, jež defiluje v „magických obrazcích“, pronikajících „téměř do všech chvil života“ (s. 46).

Tak, jako kupodivu drama a odpor – pramenící v „hrách výzev“, virtualit – ještě mohou prosvěcovat básníkův výkon, také vědecký poznatek může být „útvarem smyslu“ (s. 44), výběžkem zaujetí a tvořivosti. Je radost čelit hlasu, který ještě zkouší artikulovat naději, nabádat, rýsovat imperativ – v časech, kdy badatelské instituce ochotně nahrazují náročnost, erudici a osobitost mechanizujícím kritériem loajální produktivity. Kolik prací, „projektů“, vznikajících a realizovaných v současném „provozu“, ostatně obstojí v srážce s takovou nadějí?

